

8. Vývoj v letech 1970–2011

Změny v sídelní struktuře kraje.....

V uplynulých 40 letech se v rámci integrace obcí jejich počet až do roku 1991 postupně snižoval - z 502 v roce 1970 na 347 v roce 1980 a po dalším sloučení v letech osmdesátých bylo v roce 1991 na území kraje celkem 347 obcí. Po roce 1991 se některé obce opětovně osamostatnily a jejich počet se ustálil na současných 354 obcích. Tento počet představuje 70 % stavu, zjištěného při sčítání 1970. Ve struktuře osídlení podle velikostních skupin obcí došlo ve sledovaném období k podstatnému snížení podílu ve všech velikostních skupinách obcí do 5 tisíc obyvatel a k přesunu do velikostních skupin s 5 tisíci a více obyvateli.

....od roku 1970 se počet obyvatel zvýšil...

Počet obyvatel Ústeckého kraje během čtyř posledních dekád vzrostl o téměř 32 tisíc, tj. o 4 % s tím, že mezi roky 1970 a 1980 se jejich počet zvýšil o 4,5 %, ale mezi následujícími dvěma sčítáními došlo vždy k mírnému poklesu. Obrat nastal až v posledních deseti letech, kdy počet obyvatel kraje znovu vzrostl, a to o více než 8 tisíc obyvatel, tj. o 1 %. Z hlediska pohlaví převažují ve struktuře obyvatel kraje dlouhodobě ženy. Jejich podíl na obyvatelstvu až do roku 1991 mírně rostl a při tomto sčítání dosáhl 51,1 %. V následujících dvou dekádách se postupně mírně snižoval a v roce 2011 tvořily ženy 50,6 % obyvatel kraje.

....stárnutí populace...

Charakteristickým trendem současného demografického vývoje je stárnutí populace. Mezi krajními hodnocenými roky, tedy roky 1970 a 2011, došlo k poklesu počtu dětí do 14 let o 30,9 %, naopak počet obyvatel starších 65 let vzrostl o 69,2 % a počet obyvatel v produktivním věku (tj. 15-64 let) se navýšil o 2,7 %. Zastoupení dětí do 14 let v populaci Ústeckého kraje se tak v uvedeném období snížilo z 22,5 % na 14,9 %, zatímco podíl obyvatel starších 65 let vzrostl z 9,1 % na 14,7 %. Popsaný trend ve věkovém složení populace započal v kraji již po roce 1980.

....roste podíl svobodných...

Skladba obyvatelstva podle rodinného stavu a její vývoj byl v posledních 20 letech podmíněn mnoha faktory, jednak změnami ve věkovém složení obyvatelstva a rovněž novými tendencemi ve vývoji společnosti, které se projeví mimo jiné např. v přístupu k manželství, resp. k jeho odkládání do vyššího věku. V populaci starší 15 let všeobecně narůstá podíl svobodných, v Ústeckém kraji se mezi roky 1991 a 2011 zvýšil z 20,5 % na 31,5 %. a naopak klesá zastoupení osob ženatých a vdaných (z 60,6 % na 45,2%). Neméně významnou charakteristikou je také nárůst podílu rozvedených - z 9,1 % na 14,5 %.

....vzdělanost obyvatel kraje se dlouhodobě zvyšuje...

Zjišťování vzdělanostní struktury obyvatelstva se týkalo obyvatel ve věku 15 a více let. V období 1970 až 2011 se tato skupina obyvatelstva zvýšila téměř o 13 % jednak vlivem prodloužení naděje dožití a jednak relativně vysokou intenzitou plodnosti v 70. letech 20. století. Obecně je možné konstatovat, že se vzdělanost obyvatel Ústeckého kraje dlouhodobě zvyšuje. Růst vzdělanosti je možné zdůvodnit zvyšováním významu a potřeby vyššího vzdělání a také rozšiřováním příležitostí a podmínek ke vzdělání. Od roku 1980 vzrostl podíl osob s úplným středním vzděláním s maturitou (z 14,4 % na 28,0 %) a vysokoškolským vzděláním (z 3,1 % na 7,7 %). Naopak výrazné snížení, ze 48,9 % na 21,5 %, zaznamenal podíl osob se základním a neukončeným vzděláním. Při posuzování výsledků je však potřeba vzít v úvahu vyšší podíl nezjištěných údajů (7,5 %) v roce 2011 než v předchozích letech, kdy se pohyboval od 1,1 po 2 %.

....problematické hodnocení národnostního složení a religiozity obyvatelstva...

Srovnatelnost vývoje národnostní struktury a podílu věřících v populaci Ústeckého kraje je velmi obtížná a ovlivňuje ji skutečnost, že se jednalo o dobrovolné otázky. V roce 2011 tak možnost neodpovědět využila v případě otázky národnosti více než čtvrtina obyvatel kraje, v případě otázky na náboženské vyznání to bylo dokonce téměř 46,1 % obyvatel.

....pokles počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva...

Při porovnání údajů za ekonomicky aktivní obyvatele Ústeckého kraje v delším časovém úseku je patrný odlišný vývoj. Zatímco mezi sčítáními v letech 1970 až 1991 počet ekonomicky aktivních osob rostl, během následujících dvou intercenzálních období došlo k výraznému poklesu počtu ekonomicky aktivních,

a to i přes trvalý meziroční nárůst obyvatelstva ve věku 15 a více let. Především za poslední desetiletí činil úbytek ekonomicky aktivních obyvatel prakticky 10%. Zde může hrát roli například delší studium a pozdější nástup mladé generace na trh práce nebo fakt, že oproti dřívějšímu nejsou ženy na další rodičovské dovolené započítávány do ekonomicky aktivních. Dalším významným faktorem, který je nutno při posuzování vývoje počtu ekonomicky aktivních zmínit, je dosti vysoký počet nezjištěných odpovědí.

....pokles podílu ekonomicky aktivních na obyvatelstvu...

Obdobně se nejprve od SLDB 1970 mírně zvyšoval podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel z 52,5 % na 53,7 % při SLDB 1991, hodnota tohoto podílu při posledním sčítání v roce 2011 však klesla na 46,7 %. Ve struktuře ekonomicky aktivních došlo za poslední tři desetiletí k jednoznačnému úbytku zaměstnaných, zatímco u nezaměstnaných po prudkém nástupu jejich počtu mezi SLDB 1991 a 2001 byl při sčítání v roce 2011 zaznamenán opět úbytek.

....růst kategorie nepracujících důchodců potvrzuje stárnutí obyvatelstva...

U kategorie ekonomicky neaktivních obyvatel nebyl v Ústeckém kraji vývoj dle údajů posledních pěti cenzů tak jednoznačný, z výsledků sčítání v roce 2011 však vyplynul nejnižší počet ekonomicky neaktivních od roku 1970. Opět zde mohla ale sehrát roli položka nezjištěno. Nejvýznamnější součástí ekonomicky neaktivních, pracující důchodci, postupně posílili svůj podíl, který dle údajů roku 2011 již dosáhl 48,2 % proti 31,6 % v roce 1980, a to i přes oddalování věku odchodu do důchodu.

....od roku 1970 vzrostl počet HD o více než 30 %...

V roce 2011 bylo v Ústeckém kraji sečteno celkem 352 346 hospodařících domácností (HD). Jejich počet v kraji dlouhodobě stoupal až do roku 2001, za posledních deset let však došlo k mírnému poklesu. Přesto proti roku 1970 bylo sečteno o více než 82 tisíc domácností více, což představovalo navýšení o více než 30 %. Nejvýraznější, více než 13 %, nárůst počtu domácností byl zaznamenán mezi roky 1970 a 1980.

....nárůst počtu domácností jednotlivců o více než 3/4...

Podíl domácností tvořených 1 rodinou představoval při posledním sčítání v kraji 58,6 % z počtu hospodařících domácností a proti roku 1980 poklesl o 14,7 p.b. Snížení jejich podílu bylo v důsledku výrazného nárůstu domácností jednotlivců, mezi roky 1980 a 2011 se jejich podíl zvýšil z 22,9 % na 34,8 %.

....každá sedmá HD v kraji tvořena neúplnou rodinou...

Ve struktuře rodinných domácností tvořených 1 rodinou převažuje podíl úplných rodin, i když jejich zastoupení se od roku 1980, kdy zaujímaly 88,9 % postupně snižoval až na 76,2 % v roce 2011. Současně se v důsledku dlouhodobě vysoké rozvodovosti zvyšovalo zastoupení hospodařících domácností tvořených 1 neúplnou rodinou, z 11,1 % v roce 1980 na 23,8 % v roce 2011, což znamenalo, že zhruba každá sedmá hospodařící domácnost v kraji byla tvořena neúplnou rodinou.

Během posledních dvacet let rostl počet domů...

Domovní fond k 26. 3. 2011 zahrnoval v Ústeckém kraji celkem 135 999 domů. Z dlouhodobého pohledu došlo k poklesu domů v období let 1970 až 1980 a 1980 až 1991, v následujících dvou obdobích se situace změnila a počet domů se postupně zvyšoval. Obdobný vývoj vidíme i u obydlých domů. Jiná situace je u neobydlých domů, jejich počet se od roku 1970 neustále zvyšoval a jejich podíl na domovním fondu, s výjimkou posledního desetiletí, rovněž rostl. Nejčastějším důvodem neobydlivosti domů bylo jejich využití k rekreaci.

Zájem o bydlení v rodinném domě se za posledních dvacet let zvýšil...

Územní rozložení domovního fondu je dáno zejména urbanistickou koncepcí rozvoje příslušné lokality. Ústecký kraj patří ke krajům s významně nižším zastoupením rodinných domů, k datu posledního sčítání dosahoval jejich 78,9 % a byl třetí nejnižší mezi kraji. Z delšího časového pohledu, kdy podíl rodinných domů v letech 1980 a 1991 klesal, byl v posledních dvaceti letech i v Ústeckém kraji patrný zvýšený zájem o bydlení ve vlastním rodinném domě. V kategorii bytových domů je od 90. let patrný jejich pozvolný pokles, a to jak v důsledku útlumu výstavby, tak do určité míry rovněž restitucemi domovního a bytového fondu, kdy se v rámci rekonstrukcí restituovaných nemovitostí v řadě případů změnil účel užívání - z bytových domů na domy nebytové s komerčním využitím.

....významné změny ve vlastnické struktuře

Ve vlastnické struktuře domů došlo v devadesátých letech k výrazným změnám v důsledku privatizace a restituce domovního fondu, kdy se vlastnické struktury

**domů ve prospěch
soukromého
vlastnictví...**

významným způsobem měnily ve prospěch soukromého vlastnictví. Fyzické osoby tak v roce 2011 vlastnily 78,4 % obydlených domů, zatímco v roce 1991 to bylo 68,1 %. Nejvýznamněji se v Ústeckém kraji snížilo zastoupení obydlených domů ve vlastnictví státu a obce - z 26,6 % v roce 1991 na 4 % v roce 2011. Pokles zaznamenalo i vlastnictví bytových družstev ze 3,8 % na 3,1 %.

**....nárůst počtu bytů
za posledních 30 let
téměř o pětinu...**

Bytový fond podle výsledků sčítání v roce 2011 představoval v Ústeckém kraji 377 133 bytů. Za posledních třicet se bytový fond rozrostl o více než 60 tisíc bytů (tj. o 19 %). Nejvyšší přírůstek bytů v kraji byl mezi roky 1980 až 1991, a to o 8,9 %, v následujících dvou dekádách rostl o 3,9 %, resp. o 5,2 %. Ačkoliv absolutní počet obydlených bytů od roku 1980 souvisle rostl, podíl obydlených bytů na celkovém počtu bytů v tomto období (s výjimkou roku 2001) klesal a pohyboval se tak v rozmezí 91,2 % - 87,8 %. Vývoj podílu neobydlených bytů se pohyboval od 8,8 % v roce 1980 do 12,2 % v roce 2011, v období mezi oběma krajními sčítáními činil zhruba 10 %.

**....do roku 1991 růst
výstavby bytových
domů, po roce 1991
rozvoj výstavby
rodinných domů...**

Od roku 1980 můžeme ve struktuře bytového fondu pozorovat dvě odlišná období. V první polovině, do roku 1991, se podíl rodinných domů snižoval a přírůstek bytového fondu byl, vzhledem ke státem podporované výstavbě nových zejména panelových domů, tvořen byty v bytových domech. Ve druhé polovině, tedy po roce 1991, kdy se naopak začalo otevírat více možností (stavební spoření, hypoteční úvěry) pro financování vlastního bydlení, dochází k růstu výstavby rodinných domů a jejich podíl na bytovém fondu se zvyšoval. Útlum výstavby bytových domů se v Ústeckém kraji projevil mezi roky 2001 a 2011 poklesem počet bytů zhruba o 2 tisíce. Zastoupení bytových domů na celkovém počtu bytů se však snižoval již od roku 2001.

**....po roce 1991 nárůst
podílu bytů v osobním
vlastnictví o více než
pětinu...**

Změny ve struktuře bytového fondu z hlediska právního důvodu užívání bytu úzce souvisí se změnou politické situace v zemi. Vliv privatizace se projevil v nárůstu osobního vlastnictví z 0,9 % v roce 1991 na 21,4 % v roce 2011. Naproti tomu ve struktuře bytového fondu významně pokleslo zastoupení bytů nájemních (o 29,9 p.b.) a bytů družstevních (o 3,9 p.b.).

**....výrazný růst podílu
bytů s ústředním
topením....**

Od roku 1991 se významně zvýšil podíl obydlených domů vytápěných ústředním topením (o 21,8 p.b.) a v roce 2011 jím bylo v kraji vytápěno již 82,7 % bytů. Na druhé straně během posledních dvaceti let významně ztratilo na významu vytápění etážové (pokles o 14,3 p.b.) i vytápění pomocí kamen (o 10,9 p.b.).